

ВІДГУК

офіційного опонента доктора філософських наук,

кандидата юридичних наук, професора,

Заслуженого діяча науки і техніки України

Плавича Володимира Петровича на дисертацію

Пальчинської Мар'яни Вікторівни

«Віртуальний простір в умовах соціокультурних трансформацій» поданої до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03. – соціальна філософія та філософія історії.

В умовах сучасного стану цивілізаційного розвитку соціосфера конкретного суспільства детермінується техносферою і інфосферою, які обумовлюють соціокультурні трансформації кожного структурного рівня і продукують соціальний простір. Застосування ресурсів віртуального простору у соціальному проектуванні є інструментом соціальних змін, які дозволяють конструювати соціальний простір. У контексті даного дослідження акцентується увага на видозмінах, яким підпорядковується існуюча система взаємодії внаслідок використання інноваційних технологій у проектній діяльності, зокрема віртуальних соціальних проектів, які спроможні оптимізувати соціальну сферу. Соціальні проектування пов'язують із прогнозуванням, конструюванням та моделюванням соціокультурних змін, що обумовлює необхідність наукового аналізу даного процесу. Віртуальний простір призводить до багатовекторної спрямованості темпів соціокультурних трансформацій, які відбуваються із зростаючою швидкістю.

Аналіз трансформаційних процесів в контексті даного дослідження спрямований, в тому числі, на новітні інфокомунікаційні технології в конструюванні сучасного суспільства.

Техно-інформаційна детермінація розвитку сучасної цивілізації суттєво впливає на соціальний простір, структуру соціальних відносин.

Науково-технічний прогрес, сучасні комп'ютерні системи – це новий етап у розвитку технологій інформаційної діяльності людини, які впливають на пізнавальну і комунікативну сферу особистості.

У вступі дисертації вдало представлена актуальність теми, досить чітко визначається об'єкт та предмет, мета та завдання дослідження, його теоретико-методологічні засади, розкривається наукова новизна, практичне значення отриманих результатів, наводяться дані про їх апробацію.

Перший розділ дисертації «Соціально-філософські засади виникнення віртуального простору в умовах становлення інформаційного суспільства» присвячений розгляду соціокультурних детермінант становлення інформаційного суспільства, діалектики віртуального простору в умовах становлення інформаційного суспільства. Дисертанткою аргументовано показано, що соціальна трансформація відносно до трансформаційних процесів природи є конкретизацією дії універсальних законів розвитку складних систем. Параметри вивчення процесу суспільної трансформації залежать від рівня структурної організації соціальної системи конкретного суспільства. Віртуальний простір з'єднує в собі, в тому числі, різноманіття змін соціального простору, які притаманні сучасному етапу цивілізаційного розвитку.

У другому розділі «Онтологічний базис дослідження віртуального простору» розглядається феномен віртуального простору, простір та час у соціально-філософському дискурсі та вплив системоутворюючих елементів конструювання соціального простору на функціонування простору віртуального. Методологічний аналіз віртуального простору дозволяє констатувати, що сучасний соціокультурний процес характеризується

зростаючою складністю, нелінійністю розвитку соціальної системи, дивергенцією етнокультурних, соціально-економічних, геополітичних складових, поглибленням тенденцій глобальних кризових явищ (див. дис. С. 157-163).

Подальший розвиток суспільства в сучасних умовах неможливий без посилення інформаційного потенціалу конкретного суспільства, впровадження нових інформаційних технологій та інформаційних систем у процесі, які пов'язані з конструюванням та відтворенням індивідуального та соціального буття.

Концептуальне осмислення особливостей віртуального простору: екзистенції віртуального простору у сучасному суспільстві, соціалізація особистості в контексті віртуального простору, комунікація як системоутворюючий елемент соціалізації у віртуальному просторі досліджується дисертанткою у третьому розділі дисертації. Пальчинська Мар'яна Вікторівна приходять до висновку, що інтенсивна віртуалізація сучасного соціуму породжує специфічні елементи соціокультурного простору сучасного суспільства – простір віртуальний, який видозмінює соціальне середовище, сприяючи в ряді аспектів конвергенції віртуального і реального. Віртуальний простір стає особливою соціальною сферою, включеною в систему існуючих соціальних відносин.

Для віртуального простору характерно фрагментарне або повне руйнування соціального часу, в умовах якого відкривається простір індивідуального конструювання реальності, що проходить за законами віртуального часу та простору. Комп'ютерні мережі з їх технічними можливостями поєднують у собі культуру, світ цінностей і коштів, внаслідок чого виникає особливий вид техніко-опосередкованої комунікації. У сучасну епоху контакти між людьми стають все більш віртуально опосередкованими. Інтенсивне поширення новітніх інформаційних технологій призвело до своєрідної експансії віртуальності, яка ініціювала ряд соціокультурних змін сучасного суспільства.

За рахунок віртуалізації як процесу, який переконливо показує дисертантка, відбувається інтенсифікація соціокультурних перетворень. Віртуалізація призводить до багатовекторної спрямованості темпів соціокультурних трансформацій, які відбуваються із зростаючою швидкістю. Конвергенція віртуального і соціального актуалізує проблему конструювання соціального простору. Конструюванню соціального простору в умовах віртуалізації суспільства присвячується четвертий розділ дисертації, де розглядаються модель віртуалізації сучасного суспільства, багатоаспектність конструювання соціального простору в контексті віртуалізації суспільства.

П'ятий розділ дисертації присвячений «Соціальному проектуванню в контексті віртуального простору, специфіці українського суспільства». Соціально-філософський аналіз інноваційних технологій у соціальному проектуванні є одним із методологічних базисів, на якому ґрунтується сучасна практика моделювання соціальних процесів. Під впливом товарно-грошових відносин, як відзначає пані Пальчинська М.В. (див. дис. С. 309), виникає відчуження у стосунках між людьми. Дане явище Фромм розглядає як прояв соціальної патології. К. Попер теж відзначає виникнення соціальної патології в результаті реалізації великомасштабних соціальних проєктів.

Е. Тофлер, навіть, стверджує, що технологія соціального проектування призводить до революційного перетворення. Підрозділ 5.2 даної дисертації «Віртуальні соціальні проєкти як інструменти конструювання соціокультурного простору українського суспільства» розглянуто на прикладі проєктів, спрямованих на ресоціалізацію безпритульних дітей.

Звернення до проблем конструювання соціокультурного простору українського суспільства зумовлений тим, що особливо гостро ставиться питання про методологічно обґрунтовану концепцію соціального проектування, що інтегрує науку і практику в суспільствах перехідного періоду.

Як відмічає дисертантка, віртуальні соціальні проекти в Україні лише набирають обертів, але вже суттєво впливають на соціальну сферу (див. дис. С. 329).

Віртуальний простір як соціальна технологія виступає як підсистема суспільства, така його сфера, яка виконує функцію управління соціальними процесами. Дисертантка робить висновок, що віртуальний простір як соціальна технологія перетворює сучасне українське суспільство, тобто виступає інструментом конструювання його соціального та віртуального просторів та факторів його подальшого розвитку. Під впливом віртуального простору видозмінюється соціальна і професійна структура українського суспільства, в якому формуються нові соціальні верстви (див. дис. С. 336).

Один із підрозділів роботи дисертантка присвятила «Конструюванню віртуального простору сучасного українського суспільства». З кінця ХХ – початку ХХІ століття українське суспільство піддається впливу трансформаційних процесів, що тривають і в даний час та корелюють із глобальними світовими процесами.

Сучасний перехідний період соціокультурної трансформації українського суспільства характеризується зверненням до етнічної культури і національної свідомості, одночасно з такими процесами як американізація і вестернізація, освоєння глобалізаційного простору. Як підкреслює дисертантка, у процесі діяльності людини відбувається постійне виникнення нових і трансформація старих культурних форм, які формуються в умовах унікального соціокультурного середовища, що актуалізує питання можливостей конструювання віртуального простору українського суспільства.

Дисертаційна робота являє собою ґрунтовне дослідження віртуального простору як невід'ємного елемента сучасного суспільства, його впливу на соціокультурний простір сучасного соціуму.

У дисертації досліджується динаміка розвитку даного явища, яка корелює із певними трансформаціями особистісного та соціального буття.

Аналіз цього процесу послідовно здійснюється від визначення базових засад соціокультурних трансформацій сучасного суспільства, дослідження впливу системоутворюючих елементів конструювання соціального простору на функціонування простору віртуального, виокремлення віртуальної складової трансформацій сучасного суспільства до визначення ролі віртуальних соціальних проєктів як інструментів конструювання соціокультурного простору українського суспільства.

Суттєва наукова новизна визначається, по-перше, комплексним аналізом трансформуючого потенціалу віртуального простору на особистість та різні суспільні сфери; по-друге, аналізом інноваційних технологій у соціальному проєктуванні, зокрема, віртуальних проєктів; по-третє, дослідженням конструювання віртуального простору сучасного українського суспільства. Дисертантка підкреслює, що змодельовані трансформації, спрямовані на оптимізацію соціальної сфери, охоплюють всю систему соціальних відносин.

Слід зазначити широкий спектр дослідників, які висвітлюють окремі аспекти досліджуваної проблеми, а саме – становлення інформаційного суспільства, генезу простору як соціального, так і віртуального, проблеми віртуалізації суспільства, комунікаційної складової суспільної взаємодії та інше. Це дозволяє всебічно розглянути характерні риси віртуального простору і прояви його трансформуючого впливу на різні соціальні сфери.

Цікавим є аналіз специфічних рис віртуальних соціальних проєктів. Незважаючи на те, що в українському суспільстві практика реалізації подібних проєктів знаходиться лише на початковому етапі, їх вплив на соціальну сферу вже досить помітний.

Аналіз дисертаційного дослідження Пальчинської М.В. дозволяє визначити також наступні недоліки:

- 1) В умовах віртуального простору, слід було б приділити увагу соціалізації в соціальному просторі, яка в умовах становлення

інформаційного суспільства має свої особливості. Уточніть, будь-ласка, які це особливості?

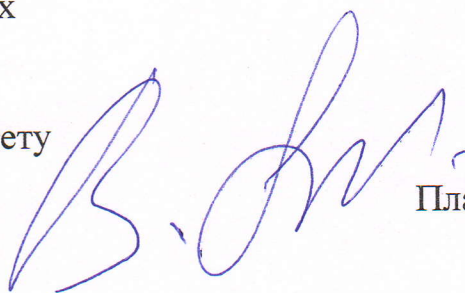
- 2) Враховуючи справедливість судження дисертантка щодо плюралістичності концепцій дослідження соціокультурних трансформацій, слід визначити і дати пояснення соціально-філософським концепціям українських вчених, відображених у дисертаційній роботі.
- 3) При розгляді моделей віртуалізації сучасного суспільства в підрозділі 4.2, дисертанткою не чітко сформульовано власний висновок щодо цього процесу, який має неабиякий вплив на функціонування сучасного суспільства.
- 4) Заслуговують уваги, але потребують більш конкретного висвітлення причини стрімкого збільшення кількості дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування в Україні. Чи в змозі сьогодні державні структури в Україні вирішити цю проблему?
- 5) Дисертаційна робота має деякі граматичні помилки, зокрема, на С. 299, 329, 344, 355, 374 та ін.

Однак вищезазначені недоліки суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Аналіз роботи дозволяє зазначити, що дисертація Пальчинської М.В. «Віртуальний простір в умовах соціокультурних трансформацій» являє собою самостійне дослідження актуальної соціально-філософської проблеми. Наукові положення, висновки та рекомендації відповідають змісту дисертації, мають безумовну наукову новизну, про що свідчать текст дисертації та перелік опублікованих праць.

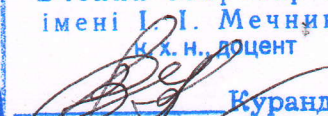
Дисертація Пальчинської Мар'яни Вікторівни «Віртуальний простір в умовах соціокультурних трансформацій» є завершеною науковою роботою, яка відповідає вимогам МОН України щодо докторських дисертацій та п. 11, п. 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 «Про

затвердження порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03. – соціальна філософія та філософія історії.

Офіційний опонент,
доктор філософських наук,
кандидат юридичних наук,
професор, Заслужений діяч
науки і техніки України,
завідувач кафедри загальноправових
дисциплін та міжнародного права
Одеського національного університету
Імені І.І. Мечникова

Плавич В.П.

Вчений секретар ОНУ
імені І.І. Мечникова
к.х.н., доцент

Курандо С. В.